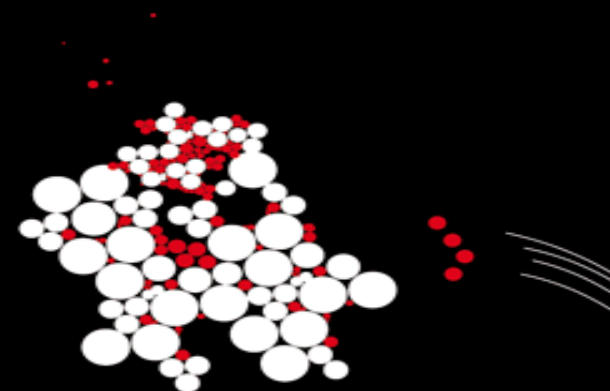

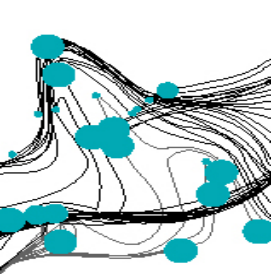
Formatief toetsen voor beginners

Cindy Poortman, c.l.poortman@utwente.nl en Jitske de Vries

Project InformED: Kim Schildkamp, Christel Wolterinck, Jitske de Vries, Adrie Visscher (UT), Jeroen van Merriënboer (UM)

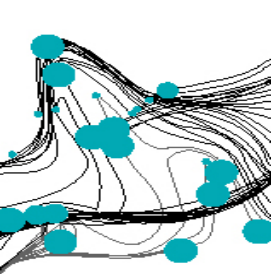

FORMATIEF TOETSEN

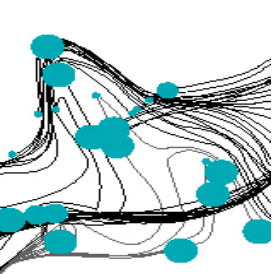
- Wat?
- Waarom?
- Stand van zaken?
- Wat willen we bereiken?

FORMATIEF TOETSEN

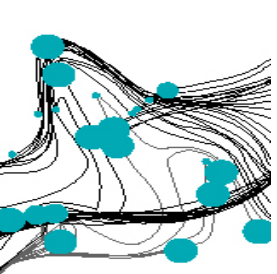
-
- Wat is formatief toetsen: denk hier 2 minuten over na en noteer in 1 minuut
  - Wat is het doel van formatief toetsen: denk hier 2 minuten over na en noteer in 1 minuut

EEN PAAR STELLINGEN

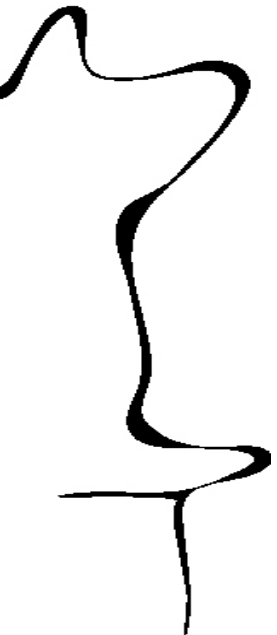
- Ga naar www.menti.com
- Gebruik de code **79 13 02**

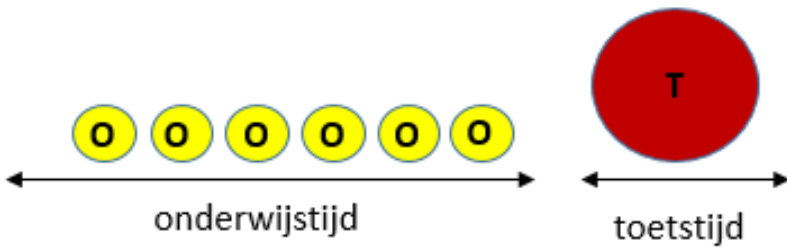

BALANS.....

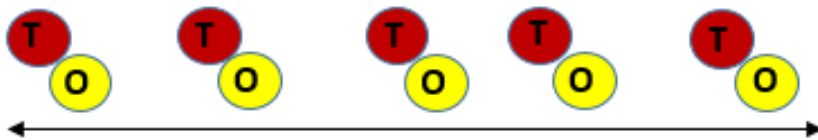
ER WORDT (TE) VEEL GETOETST OP ONZE SCHOOL

Ontwrichte verhouding tussen toetsen en leren

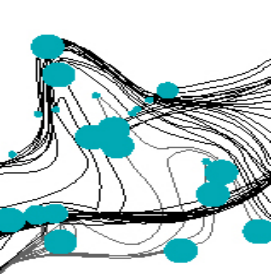

Integratie van toetsen en leren

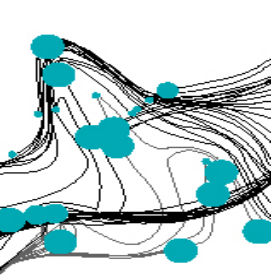
Formatief toetsen heeft als doel informatie te geven aan de docent en leerlingen over de mate waarin de leerstof al wel of niet beheerst wordt. Deze informatie kan worden gebruikt om het leerproces waar nodig bij te sturen

Toetsen als startpunt van leren!

FORMATIEF TOETSEN

-
- Definitie: het gebruik van toetsen om informatie te verkrijgen over het onderwijsleerproces om hier sturing aan te geven (Bennett, 2011; Black & Wiliam, 2009).
  - Waarom belangrijk: kan leiden tot betere leerresultaten van leerlingen (Bennett, 2011; Black & Wiliam, 2009).
  - Feedback speelt cruciale rol (Sadler, 1989; Van der Kleij, Vermeulen, Schildkamp & Eggen, 2015).

FORMATIEF VERSUS SUMMATIEF

Formatief toetsen is als de kok de soep proeft:
Gericht op de voortgang en ontwikkeling; moet er nog wat
aan de soep worden toegevoegd?

Summatief toetsen is als de klant de soep proeft:
Gericht op het toekennen van een oordeel; is de soep van
voldoende kwaliteit?

TOETSING

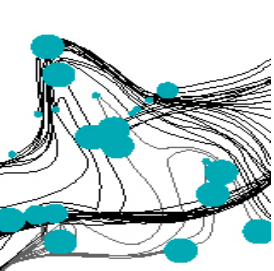
Informeel informatie verzamelen over het leerproces, bv.:
vragen in de klas,
discussies in de klas,
observeren

Assessment for Learning (AfL)

Formeel informatie verzamelen over het leerproces, bv.:
diagnostische toetsen,
enquêtes, externe
toetsen

Opbrengstgericht werken (OGW)

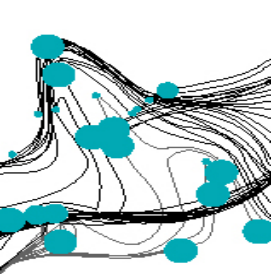

ASSESSMENT FOR LEARNING: 5 STRATEGIEËN

	Waar werkt de leerling naar toe?	Waar staat de leerling nu?	Hoe komt de leerling naar de gewenste situatie?
Docent	Leerdoelen en succescriteria	Informatie verzamelen	Feedback
Mede-leerling		Peer assessment	
Leerling		Self-assessment	

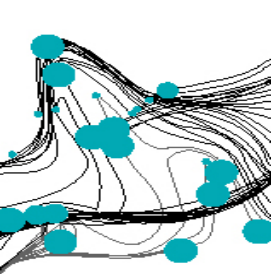
(Black & Wiliam, 2009)

LEERDOELEN EN SUCCESCRITERIA

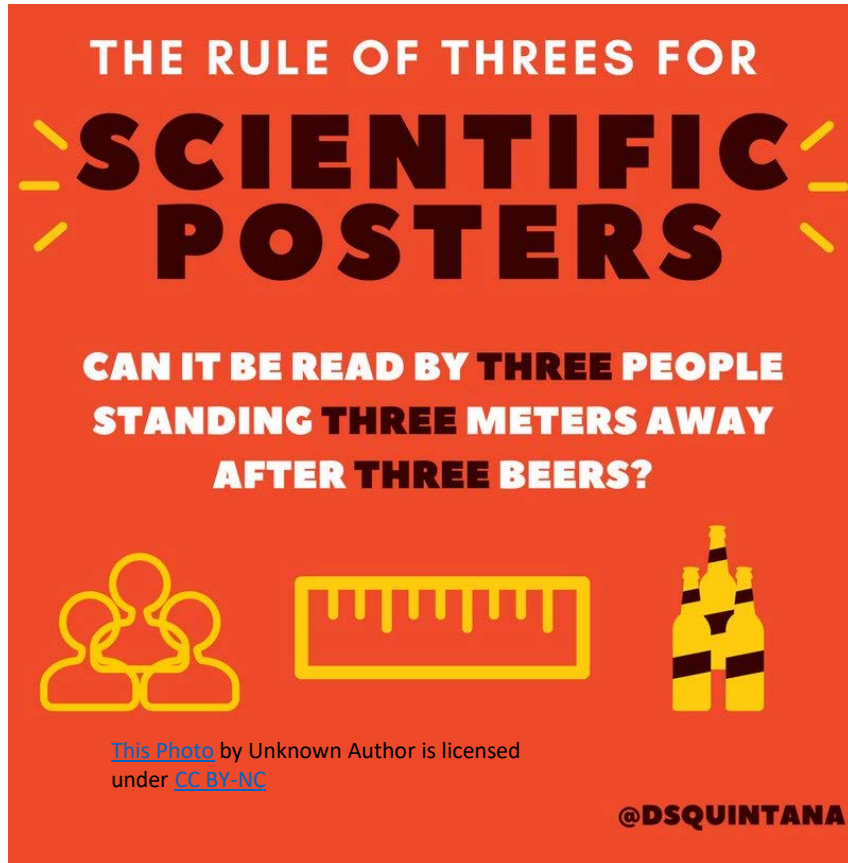
-
- “Starting with the end in mind” (Covey, 1989)
  - Leerdoelen: wat we willen dat leerlingen *leren* (niet wat ze *doen*!)
    - Specifiek
    - Ambitieuus
    - Passend bij de groep
  - Succescriteria: criteria die we gebruiken om te beoordelen of leeractiviteiten waaraan leerlingen deelnamen succesvol waren.
    - Samen met leerling ‘neus voor kwaliteit’ ontwikkelen
    - Hierin kun je differentiëren (bijv. meer/minder ondersteuning)

	Waar werkt de leerling naar toe?	Waar staat de leerling nu?	Hoe komt de leerling naar de gewenste situatie?
Docent	Leerdoelen en succescriteria	Informatie verzamelen	Feedback
Mede-leerling		Peer assessment	
Leerling		Self-assessment	

PRAKTIJK

BIJV. POSTER(/PRESENTATIE), PRODUCTONTWERP – VERSLAG

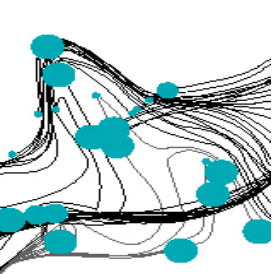
Waar werk ik naartoe?

Laat leerlingen indeling maken van hoge kwaliteit naar lage kwaliteit

Welke kenmerken voor succes herkennen zij?

Samen neus voor kwaliteit ontwikkelen!

INFORMATIE VERZAMELEN OVER LEREN

- Je kunt pas juiste informatie verzamelen als **doelen en succescriteria** helder zijn.
- Je verzamelt informatie over **wat de leerlingen weten of kunnen**: feit dat je er les over hebt gegeven wil nog niet zeggen dat leerlingen geleerd hebben.
- Verschillende vormen van informatie verzamelen, zowel formeel als informeel toetsen: discussies in klas, vragen stellen, diagnostisch toetsen, mondeling, observaties, huiswerk etc.

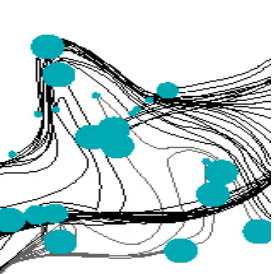
	Waar werkt de leerling naar toe?	Waar staat de leerling nu?	Hoe komt de leerling naar de gewenste situatie?
Docent	Leerdoelen en succescriteria	Informatie verzamelen	Feedback
Mede-leerling		Peer assessment	
Leerling		Self-assessment	

PRAKTIJK

Hands up?

Video: geen vingers meer opsteken in de klas maar random namen kiezen

FEEDBACK/ACTIE ONDERNEMEN

- Geven van feedback over voortgang van het leren
- Correctieve feedback: corrigeren van misconcepties en strategieën
- Bevestigende feedback: laten weten aan leerling dat hij/zij op juiste spoor zit
- Feedback moet:
  - Stimuleren tot nadenken (over prestaties en leren)
  - Informatie bevatten over hoe naar gewenste situatie te komen (niet oplossing geven: leerlingen zelf tijd en kans geven te verbeteren)
  - Verwerken van feedback door leerling moet meer tijd kosten dan geven van feedback door docent

	Waar werkt de leerling naar toe?	Waar staat de leerling nu?	Hoe komt de leerling naar de gewenste situatie?
Docent	Leerdoelen en succescriteria	Informatie verzamelen	Feedback
Mede-leerling		Peer assessment	
Leerling		Self-assessment	

PRAKTIJK

Hands up?

Formatief toetsen m.b.v. “whiteboards”

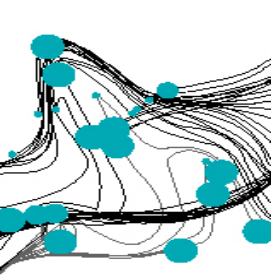
Leerlingen beantwoorden individueel een vraag.

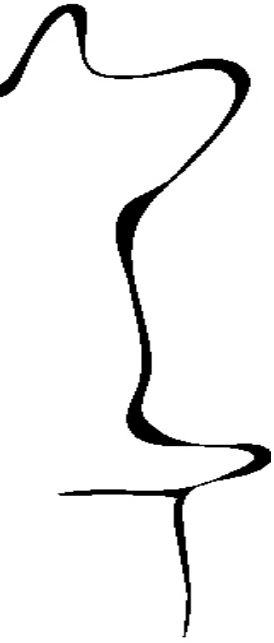
Of leerlingen werken in groepjes aan een vraag.

Docent ziet in een oogopslag of de leerlingen kennis hebben (en kan medeleerlingen in feedback geven betrekken)

PEER ASSESSMENT

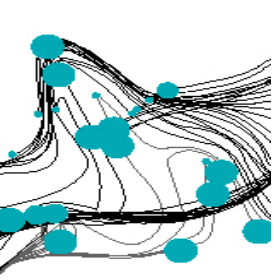

- Leerlingen kunnen van elkaar leren
- Peer feedback: elkaars werk van feedback voorzien: niet om te beoordelen, maar om te verbeteren
- Coöperatief, collaboratief leren: individuele verantwoordelijkheid essentieel
  - Iedere leerling moet zijn/haar best doen, anders slaagt groep niet
  - Moet duidelijk zijn wat iedere leerling heeft bijgedragen
- Vaardigheden waarin leerlingen getraind moeten worden; toepassen van leerdoelen en succescriteria, hoe geef je feedback, hoe stel je vragen etc.

	Waar werkt de leerling naar toe?	Waar staat de leerling nu?	Hoe komt de leerling naar de gewenste situatie?
Docent	Leerdoelen en succescriteria	Informatie verzamelen	Feedback
Mede-leerling		Peer assessment	
Leerling		Self-assessment	

PRAKTIJK

BIJV. POSTER(PRESENTATIE), PRODUCTONTWERP – VERSLAG

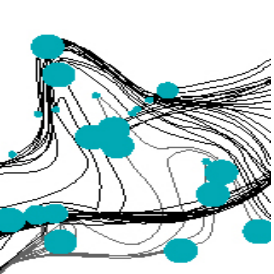
This Photo by Unknown Author is licensed under [CC BY-SA](#)

Waar sta ik nu?

Laat leerlingen elkaars werk voorzien van feedback.

Gebruik hiervoor samen opgestelde succescriteria.

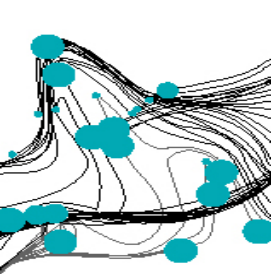

PRAKTIJK

BIJV. ONDERZOEKSVOORSTEL, POSTER(PRESENTATIE), PRODUCTONTWERP – EN ONTWIKKELING

Feed forward: hoe kom ik op
gewenste niveau?

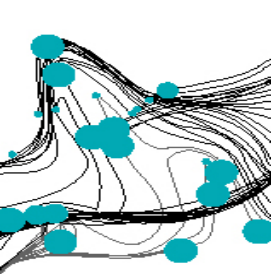
SELF-ASSESSMENT

- Leerlingen verantwoordelijk voor eigen leren
- Zelfregulatie en motivatie:
  - Leeractiviteiten koppelen aan persoonlijke doelen (leerdoelen en succescriteria)
  - Verbinden van doen van moeite aan succes (feedback)
  - Leerlingen eigen werk laten plannen (metacognitie)

	Waar werkt de leerling naar toe?	Waar staat de leerling nu?	Hoe komt de leerling naar de gewenste situatie?
Docent	Leerdoelen en succescriteria	Informatie verzamelen	Feedback
Mede-leerling		Peer assessment	
Leerling		Self-assessment	

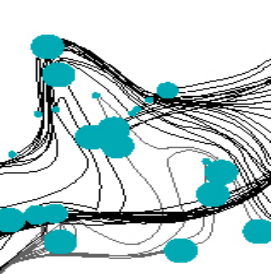
Hoe kom ik op mijn streefniveau?

Plan van aanpak Tekst (tekstbegrip):

1. vaker lezen
2. beter lezen
3. beter leren

Plan van aanpak Woord (woordenschat):

1. meer woorden leren
  2. ~~meer~~ beter woorden leren
-

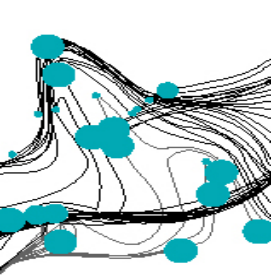

SELF-ASSESSMENT

Voorbeeld natuurkunde

- Werkblad met opdrachten
- Daarna kijken leerlingen zelf na met antwoordblad
- Foutenanalyse:
  - Wat fout gedaan
  - Hoe had het wel moeten
  - Wat nog doen om de stof te beheersen
- Docent beschikbaar voor uitleg: “Hierbij stel ik gerichte vragen aan leerling waardoor deze er alsnog zelf achter komt wat er mis is gegaan en hoe het wel moet”.
- Eerst: leerlingen hebben veel vragen, geïnteresseerd, maar niet gewend; na meer toelichting aan de slag: “Gemotiveerder dan normaal”.

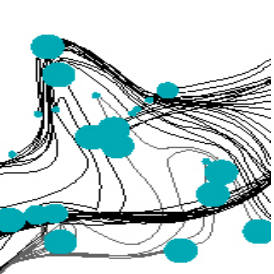
TERUG NAAR BEGIN: WAT IS FORMATIEF TOETSEN EN WAT IS HET DOEL?

Individueel 5 min.:

- Aansluiting beeld in het begin en nu?
- Wat mist u nog om concreet met formatief toetsen aan de slag te gaan?
- Wat wilt u vandaag in ieder geval bereiken?
- Wat wilt u zelf bijdragen?

Bespreek dit met degene naast u (5-10 min.)

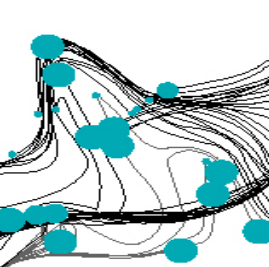

ÉÉN GROOT IDEE!

	Waar werkt de leerling naar toe?	Waar staat de leerling nu?	Hoe komt de leerling naar de gewenste situatie?
Docent	Bewijs verzamelen over het leren van leerlingen en op basis hiervan de dagelijkse lespraktijk aanpassen om tegemoet te komen aan de behoefte van leerlingen.		
Mede-leerling			
Leerling			

EVALUATIE INTERACTIEVE PRESENTATIE

-
1. Een vraag die ik nog heb...
  2. Twee dingen die ik wil proberen...
  3. Drie dingen die ik heb geleerd
-

HARTELIJK DANK VOOR UW AANDACHT

Deze presentatie is grotendeels gebaseerd op:

- Kippers, W.B., Wolterinck, C.H.D., Schildkamp, K., & Poortman, C. L. (2018). Teachers' views on the use of assessment for learning and data-based decision making in classroom practice.
- Van der Kleij, F.M., Heitink, M.C., Hoogland, I.L., Kippers, W.B., Dijkstra, A., & Veldkamp, B. (2014). *Voorwaarden voor effectieve formatieve toetsing, een praktische review*. Review Studie uitgevoerd in opdracht van en gesubsidieerd door NRO.
- Van der Kleij, F. M., Vermeulen, J. A., Schildkamp, K., & Eggen, T. J. H. M. (2015). Integrating data-based decision making, assessment for learning and diagnostic testing in formative assessment. *Assessment in Education: Principles, Policy & Practice*, 22, 324–343.
- Wiliam, D., & Leahy, S. (2015). *Embedding formative assessment. Practical techniques for k-12 classrooms*. West Palm Beach: Learning Sciences International.
- Wolterinck, C.H.D., Kippers, W.B., Schildkamp, K., & Poortman, C.L. (2016, April). Factors influencing the use of formative assessment in the classroom. Artikel gepresenteerd op de AERA conferentie, 9 april 2016, Washington D.C., USA.